

І. М. Свириденко

викладач кафедри іноземних мов ЖДУ імені І. Я. Франка

Педагогічні умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

В сучасних умовах розвитку державності відбувається новий етап модернізації системи освіти, що супроводжується суттєвими змінами у виховній теорії та практиці. Основними показниками ефективності виховної системи ВУЗу визнано особистість студента, його самопочуття в колективі, уміння ефективно взаємодіяти в особистісній сфері, рівень соціально-комунікативного розвитку, характер самореалізації. Однак, у роботі вищих навчальних закладів спостерігається орієнтація на здобуття студентами знань, умінь, навичок, а проблема виховання моральних якостей, в тому числі й вірності, залишаються поза їхньої уваги.

Зазначимо, що вірність особистості є складною структурою, яка інтегрує низку взаємообумовлюючих і взаємозалежних компонентів, що і зумовлює необхідність в обґрунтуванні педагогічних умов виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Проблема визначення педагогічних умов знайшла своє осмислення у наукових працях Т.Авксентьевої, А. Алексюка, В. Андрєєва, А. Аюрзанайна, І.Беха, І. Бойчук, О. Бражнич, С. Брунової, Л. Маслак, А. Найна, М.Нарійчука, С.Ожегова, О. Пехоти, П. Підкасистого, Г. Пономарьової, В.Тернопільської, І.Фролова, І. Хітрової, Н. Яковлевої, С. Яшник.

До педагогічних умов відносимо ті умови, які цілеспрямовано створюються у виховному процесі вищих навчальних закладів і забезпечують його ефективне функціонування. При цьому важливим є сукупність певних обставин, послідовність дій, що створюються у виховному процесі та позитивно впливають на формування особистості. Нами були визначені наступні педагогічні умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів: формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння студентами моральних понять і цінностей в тому числі й вірності; залучення

юнаків і дівчат до колективного обговорення морально-етичних дилем, пов'язаних із виявленням вірності в особистісних взаєминах на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій; використання групових форм виховної взаємодії, які забезпечують систематичну демонстрацію студентами вчинків-вірності, що перевищують їх актуальний рівень морального розвитку; педагогічна підтримка студентів у моральному самовизначенні, вияві вчинку-вірності.

Під час виділення зазначених педагогічних умов нами враховується зміна вимог сучасного суспільства до виховання молоді. У цих умовах виникає необхідність у створенні виховуючого середовища, яке виконує “роль джерела особистості” (Л. Виготський). Зокрема, для реалізації першої педагогічної умови необхідно створювати у студентській групі відповідне виховне середовище, яке б стимулювало осмислення юнаками і дівчатами вчинку-вірності та засвоєння моральних понять і цінностей. На думку вчених, виховне середовище – це сукупність оточуючих обставин, які впливають на особистісний розвиток вихованців і сприяють їх входженню в сучасне суспільство та культуру [1, с. 35-39]. Особлива роль у створенні виховного середовища, орієнтованого на виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ, належить куратору академічної групи. Як організатор виховного процесу він покликаний розв'язувати наступні завдання: створення і згуртування студентського колективу; узгодження педагогічних зусиль щодо виховання вірності в особистісних взаєминах студентів; організація органів студентського самоврядування.

Важливою умовою виховання вірності в особистісних взаєминах студентів є створення особистісно орієнтованих моральних ситуацій, ситуацій вчинку-вірності в особистісних взаєминах. Теоретичною підставою конструювання таких ситуацій слугують дослідження В. В. Сєрікова, Н. Є. Щуркової [2, с.16-21; 3, с.34]. Розв'язання особистісно орієнтованих ситуацій актуалізує такі якості студентів, як готовність діяти з урахуванням позиції іншого, брати на себе відповідальність у розв'язанні проблеми, переводити конфліктну ситуацію в

діалог шляхом аналізу її причин і вироблення спільної позиції, уміти прислухатися до чужої думки, відчувати емоційний настрій співрозмовника [4, с. 85].

Особистісно орієнтовані ситуації реалізуються у формі переживання, рефлексії, з виробленням власної позиції в ситуаціях пошуку, діалогу. Створення моральних особистісно орієнтованих ситуацій, ситуацій вчинку-вірності в особистісних взаєминах забезпечується низкою прийомів: прихованою інструкцією, авансуванням довіри, посиленням мотивації, позитивним підкріпленням, педагогічним навіюванням.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що найбільш доцільним щодо виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ є стиль педагогічного спілкування, який відповідає суб'єкт-суб'єктній, діалогічній стратегії соціальної взаємодії, передбачає рівноправність психологічних (не соціальних) позицій викладача та студентів, взаємну активність, відкритість та конгруентність, готовність стати на точку зору партнера. Побудова педагогічного процесу на принципах діалогу як психологічно рівноправного співробітництва є необхідною умовою реалізації особистісного підходу у вихованні вірності студентів.

Отже, до педагогічних умов ефективного виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ ми відносимо організацію педагогічної взаємодії з домінуванням діалогічних форм.

Як свідчить аналіз сучасної педагогічної практики, найбільш поширеними у моральному вихованні студентів залишаються методи вербального впливу: навіювання, переконування, інформування. Моральне виховання часто зводиться до читання лекцій і нотацій. Іноді, викладачі, абсолютизуючи власний моральний досвід, намагаються нав'язати студентам власні погляди та переконання. У результаті цього у студентів виробляється імунітет до моралізаторства, вони не сприймають слова педагога, виходять з-під його виховних впливів.

Отже, для виховання вірності в особистісних взаєминах студентів недостатньо культивувати відповідні реакції чи проповідувати вірність як

моральну цінність, оскільки цінності не проповідуються, а виростають з умов життя. Студенти мають не тільки засвоїти певні моральні норми, цінності, намагатися виявляти вірність в особистісних взаєминах, а й навчитися самотійно мислити на тему вірності. На наш погляд, найбільшою мірою розв'язанню цього завдання може сприяти когнітивно-еволюційний підхід до морального виховання, обґрунтований американським психологом Л. Кольбергом [5]. У контексті цього підходу ефективним методом виховання вірності студентів вважається колективне обговорення морально-етичних дилем, складених на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій. На думку Л. Кольберга, індивіди переходять від однієї стадії морального розвитку до іншої, стикаючись з поглядами, які суперечать їхній позиції й спонукають знаходити більш досконалі аргументи.

Спираючись на ідеї Л. Кольберга, М. Блатт висунув гіпотезу: якщо особистості систематично демонструвати моральні судження, які дещо перевищують її стадію морального розвитку, то вона поступово пересвідчиться в їхній справедливості й розумності, завдяки чому перейде на вищий рівень моральних міркувань [6].

Отже, важливою умовою виховання вірності в особистісних взаєминах студентів є їх ознайомлення з різними поглядами на проблему виявлення вчинку-вірності й зради в особистісних взаєминах та постійна демонстрація моральних суджень щодо вчинку-вірності особистості, які перевищують їх актуальний рівень морального розвитку. За таких обставин стимулюється виникнення та подолання пізнавальних конфліктів, завдяки чому студенти досягають вищого рівня розвитку моральної свідомості.

Важливою педагогічною умовою виховання вірності в особистісних взаєминах є педагогічна підтримка їх морального самовизначення (Т. Анохіна, І.Батракова, М. Боришевський, О. Газман, Д. Григор'єв, Т.Строкова, Т. Фролова, Н. Щуркова, С. Юсфін).

Виділення підтримки як засобу, що сприяє розвитку особистості, в особливу сферу педагогічної діяльності здійснене групою вчених під керівництвом О. Газмана [7, с. 60-65]. В широкому значенні педагогічна

підтримка полягає у створенні сприятливих умов для розвитку моральної свідомості студентів, розкриття і реалізації їх задатків, формування здатності до самостійних дій і морального самовизначення.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що педагогічна підтримка студентів щодо виховання вірності в особистісних взаєминах повинна мати системний характер і враховувати наступні фактори : необхідність оптимізації спілкування й підвищення рівня особистісного розвитку педагога; можливості прояву індивідуального стилю спілкування, прагнення суб'єктів до саморозвитку; наявність гнучкого й творчого підходу до проблем виховної взаємодії.

Останнім часом увага вчених все більше привертається до інтерактивних методологічних підходів у вихованні і просвіти молоді (соціально-комунікативні тренінги, рольові ігри, психодрама), які дозволяють коригувати поведінку людей у ситуаціях особистісної взаємодії. Дані форми розраховані на формування й розвиток емпатії та рефлексії, що дає змогу усвідомити і оцінити деякі звичні стереотипи сприймання самого себе та інших людей.

Важливим виступає також той момент, що використання ігрових елементів та тренінгу у вихованні вірності в особистісних взаєминах студентів сприяє: стійкості і тривалості набутої студентами активності; стимулюванню самостійного прийняття творчих за змістом, мотивацією дій і рішень. Крім того, це позначиться на становленні ефективних і гармонійних взаємин із людьми, як у системі студент – студент, так і в системі студент – викладач: зумовлюють вихід на передній план діалогізації виховного процесу у вищій школі.

Отже, важливою педагогічною умовою ефективного виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ є вплив розвивальних технологій на засвоєння студентами знань у процесі вивчення спецкурсу “Вірність та особистісні взаємини”.

Необхідно підкреслити, що тільки комплексне забезпечення обґрунтованих педагогічних умов дає можливість успішно виховати вірність в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Таким чином, виділені нами педагогічні умови побудовані на врахуванні сучасних педагогічних підходів, повинні впроваджуватись за сучасними технологіями й методиками, забезпечувати врахування особливостей та потреб юнацького віку, тому можуть бути використані для виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Список використаних джерел

1. *Селиванова Н. Л.* Современные представления о воспитательном пространстве / Н. Л. Селиванова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 35–39.
2. *Сериков В. В.* Личностно-ориентированное образование / В. В. Сериков // Педагогика. – 1994. – № 5. – С. 33–39.
3. *Щуркова Н. Е.* Практикум по педагогической технологии / Н. Е. Щуркова. – М. : Пед. общество России, 1988. – 34 с.
4. *Николина В. В.* Духовные ценности и воспитание личности : психолого-педагогический аспект / В. В. Николина. – Н. Новгород, 2002. – С.85.
5. *Kohlberg L.* Stages of moral development as a basis for moral education / L. Kohlberg ; Munsey B. (ed.) // Moral Development, Moral education and Kohlberg. – 1971. – P. 68–94.
6. *Blatt M.* The effects of Classroom Moral Discussion upon Children's Moral Judgment / M. Blatt, L. Kohlberg // J. Moral Education. – 1975. – V. 4. – P. 130–144.
7. *Анохина Т. В.* Педагогическая поддержка как реальность современного образования / Т. В. Анохина // Классный руководитель. – 2000. – № 3. – С. 60–65.

